

KRITISKĀS DOMĀŠANAS VEICINĀŠANA DEJU NODARBĪBĀS JAUNIEŠIEM

Promotion of Critical Thinking in Dance Classes for Youth

Sarmīte Jēgere

Liepāja University, Latvia

Katrīne Vīksniņa

Private Montessori primary school, Latvia

Abstract. Nowadays, very topical is the ability to communicate, cooperate, make decisions, become co-responsible and think critically. Critical thinking plays a crucial role, as its primary function is the ability to choose between alternatives and make decisions. One must be able to justify one's decisions and beliefs. Critical thinking is just as necessary as reading and writing, and is one of the components of today's curriculum. Critical thinking is based on intellectual criteria. It is the clarity, validity, accuracy and honesty of thinking. Dance classes are a popular leisure activity for young people. Youth are best in contact with a teacher who is a friend, mentor and someone to resemble. If a dance teacher include exercises in his class to promote critical thinking it gives the opportunity to unite dancers, gain dancers who are aware of their abilities and who work to improve their weaknesses. The purpose of this article is to explore the promotion of critical thinking among young people in dance classes and it will be more successful if a system of exercises appropriate to the age of the youth is purposefully designed and implemented. In the practice of dance pedagogy, the promotion of critical thinking in dance classes is a novelty. In the study participated dancers aged 16-25. The research consists of several stages: development of an exercise system to promote critical thinking; introduction of exercises in dance classes in the theater dance studio "Savanna"; measuring exercise efficiency; analysis of results; making recommendations. In total, five tests were used in the study: "Conclusion", "Recognition of Assumptions", "Deduction", "Interpretation", "Evaluation of Arguments".

Keywords: critical thinking, dance classes, dance pedagogy.

Ievads

Introduction

Šobrīd ir aktuāli rast risinājumus, kā sekmēt kritiskās domāšanas attīstību skolās, augstskolās, sabiedrībā. Kritiskā domāšana veicina cieņu pret dažādību, dažādu viedokļu pastāvēšanu. Pretēji tradicionālajai klasiskajai izglītībai parādās jauna izpratne izglītībā, kuras mērķis ir sagatavošanās dzīvei nākotnes sabiedrībā. Kritiskās domāšanas attīstība balstās uz sadarbības modeli starp skolotāju un skolēnu. Skolotājam šajā modelī ir jābūt gatavam uzdrīkstēties nepieciešamības

gadījumā mainīt savu viedokli, domāt radoši, mainīt savu darba stilu, mērķtiecīgi veikt pedagoģiskos novērojumus u.c.

Deja stimulē cilvēka attīstību dažādos veidos. Paralēli fiziskajai attīstībai un uztverei deja pilnveido muzikalitāti, attīsta emocionalitāti un radošumu, pilnveido sociālās spējas, veicina orientēšanos telpā un laikā. Deju nodarbībā var tikt veicināta arī kritiskā domāšana, ja deju pedagogs ir gatavs pievērst tai pastiprinātu uzmanību, piedāvājot dažādus vingrinājumus un paņēmienus kritiskās domāšanas veicināšanai. Deju pedagoģijas praksē kritiskās domāšanas veicināšana deju nodarbībās ir novitāte.

Raksta mērķis ir pētīt jauniešu kritiskās domāšanas veicināšanu deju nodarbībās un tā būs sekmīgāka, ja tiks mērķtiecīgi veidota un ieviesta vingrinājumu sistēma, atbilstoša jauniešu vecumposmam. Pētījuma metodes - teorētiskā: zinātniskās literatūras analīze, empīriskā: audzēkņu testēšana un novērošana.

Teorētiskais pamatojums *The theoretical background*

Kritiskās domāšanas fenomens pedagoģijā pamatā ir pētīts ASV, Kanādā, kā arī Austrālijā. Pēdējos gadu desmitos kritiskās domāšanas pedagoģiskais modelis tiek popularizēts daudzās Eiropas valstīs. Piemēram, Austrijā, kopš 20. gadsimta 80. gadu beigām aktīvi tiek spriests par kritiskās domāšanas prasmju attīstīšanu. (Astleitner, 1998, 9) Lielbritānijā ir izveidojusies sava kritiskās domāšanas skola, kurā ASV pieredze tiek korekti transformēta Anglijas sociāli kulturālajam kontekstam. (Fisher, 1991, p. 41). 90.gadu otrajā pusē kritiskās domāšanas modelis ienāk arī Austrumeiropas skolās.

Viena no pirmajām diskusijām par reflektīvās (kritiskās) domāšanas attīstīšanu skolā saistās ar amerikāņu filozofa un pedagoga Džona Džui darbu "Kā mēs domājam" (1909), kurā tiek pamatota ideja par nepieciešamību skolā mērķtiecīgi attīstīt skolēnu domāšanas prasmes, lai disciplinētu un loģiski attīstītu prātu, kas jūtīgi reaģē uz problēmām un prasmīgi izvēlas risinājuma metodes.

Pasakot, ka eksaktajos mācību priekšmetos nozīmīgāka ir kritiskā domāšana, bet mākslas un humanitārajos - radošā, tiek radīta sistēma, kas klibo ar abām kājām. Tieši tādēļ ir būtiski kritisko domāšanu un tās prasmes analizēt kā kompleksas domāšanas daļu (Burāne, 2001, p. 3).

Kritiskā domāšana pedagoģijā tiek traktēta kā racionāls, uz jautājuma būtības izpratni orientēts domāšanas veids, kad cilvēki tiek iedrošināti domāt un izteikties kritiski. Kritiskā domāšana palīdz izkopt lēmumu pieņemšanas un problēmu risināšanas prasmi (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Apkopojot idejas attīstību, secināms, ka vispilnīgāk kritiskās domāšanas idejas principi pausti J.A. Komenska, F.A. Dīstervēga, J.H. Pestalocija,

Dž. Djuī, H. Gaudiga, Ļ. Vigotska pedagoģiskajos darbos, latviešu pedagoģijā - J.A. Studenta, A. Duges un īpaši E. Pēterona pedagoģiskajos meklējumos. (Stikute, 2006, 139) Mūsdienās kritiskās domāšanas pamatnostādnes spilgti iezīmējušās amerikāņu psihologu D. Halpernas, D. Klūstera pētījumos. Abu zinātnieku definīcijās ir kopējas iezīmes: kritiskā domāšana – mērķtiecīga, produktīva, patstāvīga domāšana. Teorētiskajā literatūrā iezīmējas atšķirīgi viedokļi par to, vai kritiskā domāšana ir radoša. D. Halperna uzskata, ka radoša domāšana ir kritiskās domāšanas sastāvdaļa, tās galvenie kritēriji varētu būt: 1) neparastums, 2) kvalitāte, 3) derīgums (Halperna, 2000, p. 449). Ja mēs kādu darbību veicam efektīvi un neparasti, tad mūs ar pilnām tiesībām var saukt par radošiem cilvēkiem. “Visi mēs spējam radīt “šedevrus”. Vajag tikai iemācīties, kā to darīt” (Halperna, 2000, 481). Arī kritiskās domāšanas projekta autori – Dž. Stīla, Č. Templs, S. Valters – nenoliedz, ka kritiskā domāšana var būt arī radošs process (Stīla, Merediths, & Templs, 1998, p. 8). Savukārt D. Klūsters radošo domāšanu uzskata par vienu no domāšanas veidiem un atzīst, ka radošā domāšana nav kritiska domāšana (Klūsters, 2001, p.10). Veicot uzdevumus, kas saistīti ar kritiskās domāšanas attīstīšanu, skolēni gandrīz vienmēr atklāj radošās potences, tāpēc pedagoģiskajā darbībā atbalstāms ir D. Halpernas viedoklis (Stikute, 2006, p. 139).

Radošā domāšana – spēja izdomāt alternatīvas un ņemt vērā citus faktoros – ir nepieciešama kritiskās domāšanas papildinātāja. Patiesība bieži ietverta tajos faktoros, kas nav ņemti vērā (Fišers, 2005, 105). Kritiskajā domāšanā būtiski svarīga ir sevis pārbaude. Šo domu ir izteicis ietekmīgākais 19.gadsimta angliiski runājošais filozofs Džons Stjuarts Mills (John Stuart Mill) jau vairāk kā pirms simts gadiem. „Kā cilvēks panāk, ka viņa spriedums patiešām ir uzticības vērts? Viņš ir ņēmis vērā kritiskus izteikumus par viņa domām un izturēšanos. Viņš vienmēr ieklausījies visā, ko viņam teikuši, lai mācītos no tā, cik vien iespējams, un skaidrojis sev, bet izdevīgā brīdī arī citiem, kļūdas tur, kur tās saskatījis. Viņš sapratis, ka tuvojoties pilnīgām zināšanām par kādu tematu var tikai tad, ja uzklausa, ko par to saka visdažādāko viedokļu pārstāvji, ja izpēta visus veidus, kā uz šo tematu varētu paraudzīties jebkuras ievirzes prāts. Neviens gudrs cilvēks vēl nekad nav ieguvis gudrību citādā veidā, un cilvēka intelektam nav pa spēkam kļūt gudram, neizmantojot šādu metodi”(Mill, 1858).

Pēdējo divdesmit gadu laikā, daudzi zinātnieki ir diskutējuši par kritiskās domāšanas veicināšanas iespējām fiziskajās nodarbībās. „Kritiskās domāšanas pielietošana kustību pedagoģijā sevī ietver:

A. koncentrēšanos kustību uzdevumiem un problēmām, gan pirms pašas darbības veikšanas, gan kustībā;

B. atšķirīgu kustību reakciju, unikālu un oriģinālu kustību risinājumu veidošanu;

C. sākotnējo un ierobežoto kustību reakciju izstrādāšanu un visu iespējamo kustību paplašināšanu;

D. kustību precizēšanu un izsmalcināšanu, pamatojoties uz norādītajiem kritērijiem;

E. pašregulējošu kognitīvo un kinestētisko plānošanu un darbības, kā arī reakcijas;

F. kustību kvalitātes efektīvu novērtēšanu” (Che & Cone, 2003, p. 170).

Mūzika, vizuālā māksla un deja var tikt izmantotas, lai attīstītu kritisko domāšanu, kas sevī ietver spēju pielietot loģiku un pamatojumus problēmu atrisināšanā. Zinātnieki uzskata, ka studentu kritiskās domāšanas prasmju veicināšana, izmantojot fiziskās aktivitātes, balstās uz to kā pedagogs plāno deju nodarbības, atbilstošu emocionālo vidi un pedagoga mijiedarbību ar dejotājiem. Tas ko pedagogs piedāvā ir gandrīz tik pat svarīgs kā tas, kā viņš to piedāvā.

Pētījuma metodes, organizācija un rezultāti *Methodology, organization and results of the research*

Kritiskā domāšana neattīstās pati no sevis, tās attīstība ir jāveicina. Deju nodarbībās kritiskās domāšanas attīstību var veicināt ar dažādu vingrinājumu palīdzību. Vingrinājumu sistēma kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībās tika izstrādāta un aprobēta teātra deju studijā „Savanna”. Tika veikts empīriskais pētījums, kurā piedalījās 15 studijas vecākās grupas dejotāji vecumā no 16 – 25 gadiem. Lai praksē pārbaudītu kritiskās domāšanas veicinošus paņēmienus tika veikts empīriskais pētījums, kurš sastāv no vairākiem posmiem:

1. Vingrinājumu sistēmas izveide kritiskās domāšanas veicināšanai.
2. Vingrinājumu ieviešana deju nodarbībās teātra deju studijā „Savanna”.
3. Vingrinājumu efektivitātes mērījumu veikšana.
4. Rezultātu analīze.
5. Ieteikumu izstrādāšana.

Pētījumā kritiskās domāšanas attīstība balstās uz vingrinājumu sistēmu. Vingrinājumu sistēmu kopumā, kā arī katru vingrinājumu atsevišķi var iedalīt trīs kritiskās domāšanas veicināšanas fāzēs – **informācijas iegūšanā, informācijas apstrādē un lēmumu pieņemšanā**. Vingrinājumus grupē balstoties uz **sešiem dejas** pedagoģijā izmantojamiem **paņēmieniem** kritiskās domāšanas veicināšanai.

Informācijas iegūšanu var iedalīt: ķermeņa un spēju apzināšanā; kustību pieredzes veidošanā; jautājumu uzdošanā informācijas iegūšanai.

Informācijas iegūšana deju nodarbībās sākotnēji saistās ar ķermeņa apzināšanos. Pedagogam, demonstrējot kustību kombinācijas, jāpievērš dejotāju uzmanība dažādiem kontroles punktiem kombinācijā, lai to vērojot, dejotājs spētu piefiksēt interešu punktus, kas konkrētajai kustībai piedod jēgu un kvalitāti. Tad

dejojotājam, atkārtojot doto kustību kombināciju, apzināti jāpievērš uzmanība kontroles punktiem, tādā veidā, ar prātu nemitīgi sevi kontrolējot un salīdzinot ar oriģinālu, tiek stimulēta kritiskā domāšana.

Lai veicinātu grupas mijiedarbību, attīstītu uzmanību un kritisko domāšanu, kā arī veicinātu koncentrēšanos uz kustības uzdevumiem un problēmām, apmācības procesā tika izmantots vingrinājums „Cilvēks un viņa ēna”. Dejojotāji izretojas telpā, sadalās pāros un sastājas viens aiz otra. Tas, kurš stāv aiz mugurē, ir “ēna”, sekotājs, otrs ir „ēnas saimnieks”, vadošais.

Kā otro paņēmienu kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībā izmanto atšķirīgu kustību reakciju, unikālu un oriģinālu kustību risinājumu veidošanu. Vingrinājuma „Polaritāšu izpēte” mērķis ir veicināt kritiskās domāšanas attīstību, paplašināt kustību repertuāru, apzināties saistību starp kustību kvalitātēm un atšķirīgiem stāvokļiem, mācīties pāriet no viena stāvokļa citā. Dalībnieki pakāpeniski izmēģina dažādas polaritātes savā individuālajā dejā. Dalībniekiem tiek doti uzdevumi kustēties dažādos veidos: lēni-ātri, liels-mazs, viegli-smagi, mīksti-cieti, haotiski-kārtīgi, augšā-apakšā, atvērti-aizvērti, vilkt-grūst, līki-taisni, saspringti-atslābināti u.tml.

Informācijas apstrādi var iedalīt: informācijas analīzē; secinājumu izdarīšanā; jautājumu uzdošanā, lai pārbaudītu secinājumus; mērķu uzstādīšanā.

Kā nākošo paņēmienu kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībā izmanto sākotnējo un ierobežoto kustību reakciju izstrādāšanu, un visu iespējamo kustību paplašināšanu. Strādājot ar jauniešiem, bieži jāstopas ar viņu lielu pārliecību par savām spējām un šķietamu ilūziju, ka labāk, ātrāk, augstāk jau vairs nevar. Šis paņēmiens rosina izvērtēt savas pārliecības adekvātumu, tādā veidā veicinot kritisko domāšanu. Paņēmienu pamatā ir kustību kombinācija, kura procesa gaitā tiek sarežģīta, papildināta ar maksimālu kustību amplitūdu, virzienu maiņu u.t.t. tādā veidā liekot aptvert nebeidzamo sevis attīstīšanas ceļu. Paplašinot dejojotāja redzesloku tiek veicināta kritiskā domāšana un adekvāta savu spēju novērtēšana.

Ceturtais paņēmiens, kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībā, ir kustību precizēšana un izsmalcināšana, pamatojoties uz norādītajiem kritērijiem. Precizējot kustības, īpaša uzmanība jāpievērš sajūtām un asociācijām, ko rada katra kustība.

Svarīgi ir apzināties kā rodas kustība, kāds impulss kalpo par kustības cēloni. Lai veicinātu izpratnes veidošanos, dejojotāji sadalās pāros, viens no dalībniekiem dod impulsu, pieskaroties kādai ķermeņa daļai, un otrs reaģē atbilstoši impulsa stiprumam un raksturam. Noreāģē un apstājas sastindzis, līdz saņem nākamo impulsu. Svarīgi ir dot impulsu tik skaidri un precīzi, lai varētu noteikt kustības virzienu un intensitāti.

Lēmumu pieņemšanu var iedalīt: darbā pie sevis pilnveidošanas; jautājumu uzdošanā, padziļinātas izpratnes veidošanai; mērķu uzstādīšanā.

Liela nozīme kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībā ir pašregulācijai. Tiek dots laiks, kad dejotājs strādā ar sevi individuāli. Šim paņēmienam lieti noder zāle kurā ir spoguļi, ja šādas iespējas nav spoguļa funkciju pilda pedagogs precizējot, pielabojot kustību tehniku un emocionāli atbalstot vēlmi strādāt ar sevi, pilnveidoties.

Lai sekmētu kritiskās domāšanas attīstību ir pieļaujams nelielu grupu darbs, kad dejotājiem ir iespējams vizuāli salīdzināt savu sniegumu ar citu grupas dalībnieku sniegumu.

Kā sesto paņēmieni kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībā izmanto kustību kvalitātes efektīvu novērtēšanu. Šim paņēmienam tiek izmantoti dažādi vingrinājumi, kas attīsta ķermeņa apzināšanos un kustību kvalitātes pārbaudīšanu. Lai dejotājs varētu izvērtēt savu sniegumu, visefektīvākais veids ir deju video ierakstu skatīšanās. Ierakstus var veidot gan treniņu procesā, gan koncertos. Ņemot vērā jauniešu vecumposma īpatnības, vislabāk šo procesu ievirzīt pozitīvā gultnē, nevis autoritatīvā personas kļūdu akcentēšanā.

Mūzika var kalpot kā kritiskās domāšanas veicinātāja, izmantojot divas dažādas domāšanas kombinācijas - dzirdēt / domāt / iztaujāt un dzirdēt / domāt / vizualizēt.

1. Dzirdes / domāšanas / iztaujāšanas kombinācijā, pedagogs lūdz studentus aprakstīt to, ko viņi dzird. Tālāk viņi dalās savās pārdomās un uzdod jautājumus.

2. Dzirdes / domāšanas / vizualizācijas kombinācijā, studenti skaidri apraksta, ko viņi dzird, apraksta, ko viņiem liek just mūzika. Mūziku un savas izjūtas var vizualizēt, izmantojot krāsu un kustību.

Empīriskā pētījuma laikā vingrinājumi tika atkārtoti ar konkrētu laika intervālu (skat. 1. tabulu).

1.tabula. *Vingrinājumu pielietošana empīriskā pētījuma mēneša laikā*
Table 1 *Application of exercises during one month of empirical research*

Kritisko domāšanu veicinošie paņēmieni	Paņēmieni pielietošana kalendārajā mēnesī							
	1.Nedēļa		2.Nedēļa		3.Nedēļa		4.Nedēļa	
	1.nod.	2.nod.	3.nod.	4.nod.	5.nod.	6.nod.	7.nod.	8.nod.
1.koncentrēšanās kustību uzdevumiem	X	X	X	X	X	X	X	X
2. kustību reakcijas un risinājumi	X				X			
3. kustību paplašināšana	X			X			X	
4. kustību precizēšana	X	X	X	X	X	X	X	X
5. pašregulējošas darbības		X	X		X	X		X
6. kustību kvalitātes novērtēšana								X

Izstrādājot un aprobējot vingrinājumu sistēmu kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībās jauniešiem, autore secina, ka mērķtiecīgi veidota vingrinājumu sistēma ir visatbilstošākais veids kritiskās domāšanas veicināšanai deju nodarbībās.

Uzsākot empīrisko pētījumu tika konstatēta pētāmās grupas kritiskās domāšanas attīstības pakāpe. Kritiskās domāšanas attīstības pakāpi var noteikt ar testu palīdzību. Pētījumā jaunieši tika atlasīti pēc vecuma kritērija un laika cik ilgi deju. Mēģinājumi notiek divas reizes nedēļā.

Pētījumā pavisam tika izmantoti pieci testi: „Slēdziens”, „Pieņēmumu atpazīšana”, „Dedukcija”, „Interpretācija”, „Argumentu novērtēšana”. Ar testa palīdzību iespējams īsā laikā savākt plašu, pētījumiem vajadzīgo materiālu. Pētīšana ar testiem periodiski jāatkārto, lai varētu raksturot virzības tempu kritiskās domāšanas attīstībā.

Tests Nr.1. „Slēdziens” Slēdziens ir secinājums, ko cilvēks var izdarīt no atsevišķiem novērojumiem vai pieņemtiem faktiem. Šajā testā, katrs uzdevums sākas ar apgalvojumu, kas uzskatāms par patiesu. Pēc katra fakta ir atrodamī vairāki iespējamie slēdzieni, t.i., secinājumi, kurus cilvēki var izdarīt no norādītajiem faktiem.

Tests Nr.2. „Pieņēmumu atpazīšana”. Pieņēmums ir kaut kas iepriekš pieņemts vai uztverts par pašsaprotamu. Testā apkopotī vairāki apgalvojumi. Katram apgalvojumam seko vairāki pieņēmumi kuri ir jāizvērtē, vai persona, sastādot doto apgalvojumu, patiešām veic arī šo pieņēmumu, t.i., uztver to par pašsaprotamu, pamatoti vai ne.

Tests Nr.3. „Dedukcija” kritiskās domāšanas attīstības līmeņa noteikšanai. Ja secinājums neizbēgami izriet no dotā apgalvojuma, jāatzīmē “Jā”. Ja secinājums nav izrietošs no dotā apgalvojuma, jāatzīmē “Nē”.

Tests Nr.4. „Interpretācija”. Katrs no šiem uzdevumiem sastāv no īsa apraksta, kam seko vairāki secinājumi. Problēma slēpjas tajā, ka jāspriež par to, vai katrs no piedāvātajiem secinājumiem loģiski izriet no minētās informācijas.

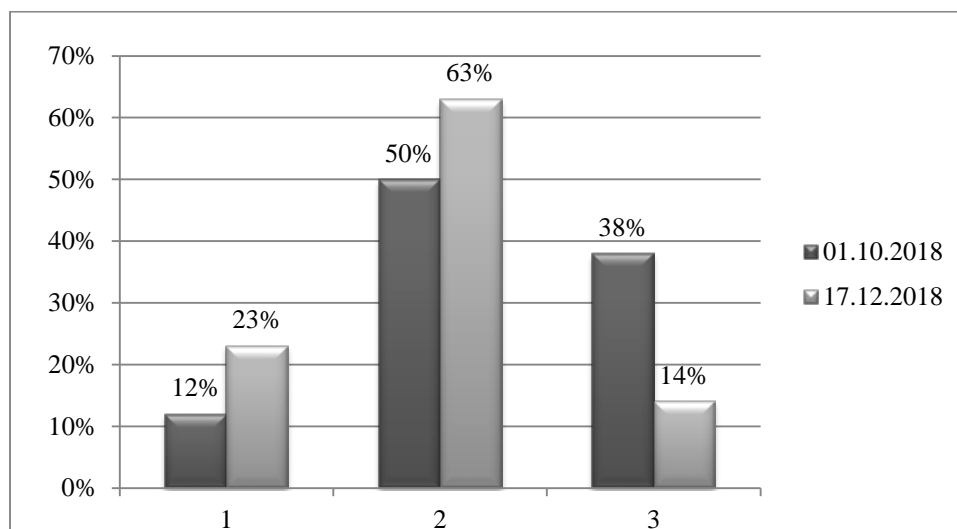
Tests Nr.5. „Argumentu novērtēšana” kritiskās domāšanas attīstības līmeņa noteikšanai. Pieņemot lēmumus par svarīgiem jautājumiem, ir ļoti nozīmīgi spēt atšķirt spēcīgus argumentus no vājiem, dotā jautājuma izklāsta robežās. Analizējot testa rezultātus var secināt, ka liels procents deju ļoti labi vai labi spēj novērtēt argumentu pamatotību un loģiku, taču ir deju kuriem tas sagādā grūtības.

Piemēram, Tests Nr.3. „Dedukcija” kritiskās domāšanas attīstības līmeņa noteikšanai. Tests veikts 01.10.2018 un atkārtoti 17.12.2018. Punkts 1 – liecina par labu spēju izsecināt atsevišķus loģiskus slēdzienus no vispārējiem likumiem.

Punkts 2 – liecina par daļu loģisku slēdzienu izdarīšanu.

Punkts 3 – jauc informāciju un secinājumus, kas gūti no šīs informācijas.

Schematiski testa rezultātus varētu attēlot šādi (skat. 1. attēlu).

1.attēls. Tests Nr.3 „Dedukcija” veikts 01.10.2018 un 17.12.2018
Figure 1 Test 3”Deduction” done 01.10.2018 and 17.12.2018

Kopumā testa Nr.3 rezultātus var vērtēt, kā strauji progresējošus kritiskās domāšanas virzienā. Aizspriedumu līmenis ir samazinājies un ir paaugstinājies spēja izsecināt atsevišķus loģiskus slēdzienus.

Vēl pētījumā tika izmantota novērošanas metode, izmantojot kritiskās domāšanas kopienas (*The Critical Thinking Community*) izstrādāto vērtēšanas skalu (Connerly, 2006; Thomas, 1999). Zinātnieki pievērš lielu nozīmi tieši novērošanai kritiskās domāšanas noteikšanai. Tā tiek balstīta uz astoņiem kritiskās domāšanas rādītājiem – mērķa izpratne, jautājumu definēšana, nozīmīgu viedokļu atpazīšana, būtiskas informācijas apkopošana, pamatkonceptiju identifikācija, pieņēmumu noteikšana, secinājumu izdarīšana un seku un to pamatojuma identifikācijas.

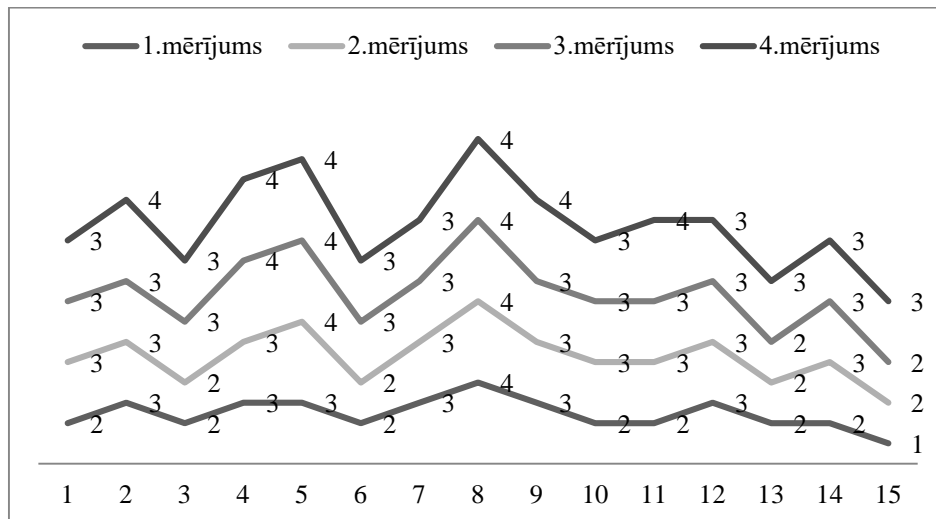
Novērošanas rezultāti pētījuma laikā tika apkopoti četras reizes. Rezultāti „1.mērījums” atbilst pirmajam novērošanas apkopošanas datumam - 30.10.2018, „2.mērījums” otrajam - 29.01.2019, „3.mērījums” trešajam - 21.05.2019, un „4.mērījums” ceturtajam novērošanā iegūtās informācijas apkopošanas datumam - 19.11.2019. Domāšanas līmenis tika vērtēts pēc četriem kritērijiem:

4 - Kritiski domājošs, raksturīga precizitāte, taisnīgums, argumentācija, tolerance.

3 - Domāšana skaidra, bet trūkst precizitāte un uzskatu dziļums.

2 - Domāšana ir pretrunīga, neefektīva, liecina, ka trūkst kompetence.

1- Domāšana ir nekvalificēta, ko raksturo neprecizitāte, trūkst skaidrības, paviršība, neloģiskums un negodīgums. Katra kolonna atbilst vienas pētījumā iesaistītās personas rādītājiem perioda laikā no 21.05.2019 līdz 19.11.2019, shematiski to varētu attēlot šādi (skat. 2.attēlu).

2.attēls. Novērošanas kopējie rādītāji apkopoti 19.12.2019
Figure 2 Cumulative observation rates are summarized 19.12.2019

Secinājumi un ieteikumi Conclusions and recommendations

Kritiski domājošs pedagogs, strādājot ar kolektīvu apzinās, dalībnieku vājās puses un ir gatavs mainīt nodarbības saturu un izvērtēt savas kļūdas nepilnību novēršanai. Šajā procesā ir nepieciešama pašanalīze, faktisko rezultātu salīdzinājums ar plānoto. Vajadzības gadījumā pedagogam ir jāizstrādā korekcijas deju nodarbības plānā (laiks, metodes, darba formas, utt.).

Deju skolotāja kritiskās domāšanas prasmes var iedalīt trijās daļās:

1. Laika menedžments.

Deju skolotājam ir rūpīgi jāizstrādā laika sadalījums, cik ilgi vajadzēs apmācīt konkrētu kompozīciju. Plānot mēģinājumu grafiku un atbilstošā laikā uzstāšanās datumus. Dažas grupas velta daudz laika ceļošanai un tad rodas nepieciešamība aprēķināt laiku un metodes ar kādām sasniegt rezultātu ierobežotā laikā. Labam deju skolotājam ir kritiskās domāšanas prasmes, kuras ir nepieciešamas, lai izmantotu laiku lietderīgi.

2. Kritiski analizēt dejas kompozīciju.

Deju skolotājam ir jāapmāca dejojotāji un jāveido savas kompozīcijas. Bet viņam arī jāprot analizēt savu darbu – kā atsevišķi dejojotāji iekļaujas kopējā grupā un priekšnesumā? Piemēram, ierakstu vērošana. Kritiskā domāšana ļauj deju skolotājam saprast kādas izmaiņas ir nepieciešamas, un kā uzlabot deju priekšnesumu un kompozīciju.

3. Komunikācija.

Deju pedagogam bieži jāsadarbojas ar mūziķiem, šuvējiem, scenogrāfiem, gaismotājiem u.c. Lai panāktu vēlamo rezultātu no citām iesaistītajām personām,

ir nepieciešama kritiskā domāšana, kura sevī ietver starppersonu saskarsmi – spēju interpretēt, analizēt, apkopot un aprakstīt.

Summary

Dance stimulates human development in many ways. Along with physical development and perception, dance improves musicality, develops emotionality and creativity, develops social abilities, and promotes orientation in space and time. Critical thinking can also be encouraged in a dance class if the dance teacher is prepared to pay close attention to it by offering a variety of exercises and techniques to promote critical thinking. The promotion of critical thinking in dance classes is a novelty in the practice of dance pedagogy.

Critical thinking in pedagogy is seen as a major function of human intelligence, as a cognitive and personality-building aspect of education. Over the past twenty years, many scientists have been discussing the possibilities of developing critical thinking in physical activity. An empirical study was carried out to test the critical thinking skills in practice, which consists of several steps: Development of an Exercise System for Critical Thinking; Introduction of exercises in dance classes in the theater dance studio „Savanna”; Exercise performance measurement; Analysis of results; Making recommendations.

In the study, the development of critical thinking is based on a system of exercises. The exercise system as a whole, as well as each exercise individually, can be divided into three phases of critical thinking - information acquisition, information processing, and decision making. The exercises are grouped based on six techniques used in dance pedagogy to promote critical thinking. By developing and approving the exercise system to encourage critical thinking in dance classes for young people, the authors conclude that a purposefully designed exercise system is the most appropriate way to promote critical thinking in dance classes.

At the beginning of the empirical research was established the degree of critical thinking of the research group. The level of development of critical thinking can be determined by tests. In the study, young people were selected on the basis of age and dancing experience. In total, five tests were used in the study: “Conclusion”, “Recognition of Assumptions”, “Deduction”, “Interpretation”, “Evaluation of Arguments”. The research with the tests was periodically repeated to characterize the pace of development of critical thinking.

The study also used an observation method using a rating scale developed by The Critical Thinking Community. A critically minded teacher, when working with a group, is aware of the weaknesses of the participants and is ready to change the content of the lesson and evaluate their mistakes and correct them. This process requires self-analysis, comparison of actual results with what is planned. If necessary, the teacher should develop corrections to the plan of a dance class (time, methods, forms of work, etc.).

Literatūra References

- Astleitner, H. (1998). *Kritisches Denken*. Innsbruck–Wien. Studien Verlag.
- Burāne, K. (2001). Nedomāt ... domāt ... domāt ... kritiski. *Vēstis Skolai. Pielikums*. Pieredze. A-C.
- Chen, W., & Cone, T. (2003). Links Between Children’s Use of Critical Thinking and an Expert Teacher’s Teaching in Creative Dance. *Journal of teaching in physical education*, 22, 169-185.

- Connerly, D. (2006). *Teaching Critical Thinking Skills to Fourth Grade Students Identified as Gifted and Talented*. Graceland University Cedar Rapids, Iowa. Retrieved from <http://www.criticalthinking.org/pages/teaching-critical-thinking-skills-to-fourth-grade-students-identified-as-gifted-and-talented/685>
- Halpern, D. (2000). *Psihologija kritičeskogo myshlenija*. Sankt-Peterburg:Piter.
- Fisher, A. (1991). *Critical Thinking. A Survey of Programs in Education*. London, Bristol: Classical Press.
- Klusters, D. (2001). Kas ir kritiskā domāšana? *Tilts. Informatīvs izdevums izglītības darbiniekiem*, 2–9, 12.
- Mill, J.S. (1858). *On Liberty*. London: Longman, Roberts & Green.
- Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Sast. autoru kol. V. Skujiņas vadībā. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Stikute, E. (2006). Kritiskās domāšanas attīstīšana literatūras mācībās. *Latvijas Universitātes raksti 700. Sēj, Pedagoģija un skolotāju izglītība*. Rīga: LU.
- Stīla, Dž, Merediths, K.S., & Tempļs, Č. (1998). *Kritiskās domāšanas principu sistēma mācību saturā apgūvē*. SFL programmas Pārmaiņas izglītībā projekta Lasīšana un rakstīšana kritiskās domāšanas attīstīšanai. Rokasgrāmata I.
- Thomas, P.E. (1999). *Critical Thinking Instruction in Selected Greater Los Angeles Area High Schools*. A dissertation Submitted to the School of Education and Behavioral Studies in partial fulfillment of the requirements for the degree Doctor of Education. Retrieved from http://www.criticalthinking.org/files/Azusa%20Pacific%20University_opt.pdf